

Mégis! mégse?!

*A tartós ködöt ellebbenti
homlokom elől
egy kéz emelkedik
segíteni
vagy ellenem?*

*szétszóródóban
mint városunk házai*

*ahol még fény van
hang a fedezékben
a polchományban könyvek
gyermeki álomtájon
tündéri fű neszez*

*a bordák közti csendben
a szív harangja
kezd
pánikszerűen
félre-
verni*

*ha még a menedék se
senki sem fog nyerni
elsötétülő falon
kezed
páfrány-árnyként
rezeg*

(mégis? mégse?!)

PÁSKÁNDI GÉZA

Kárpátnak Vulturja*

1.

Na, egészen jól látszott az a hegy. Mintha én is velük látnám. Most is. Szóval szikla. A plakáton. Ami a falon vót, ami le vót pattogzódba. Mint a hetüs hájastészta. Vagy a zománc a Sztázi néni fazekáról.

A plakáton a pincébe *Kárpátnak Vulturja*, VULTURUL KÁRPÁCILOR.¹ Tán egy szirti sas a hegy felett, ez tán a Horti Miklós csúcs vót valamikor, így mondgyák. Kiterjesztett szárnya vót a Csau² szemődöke. Na nem tudom, hogy mondjam: mint mikor egy nagy körbe egy kisebbet rajzolnak, abba egy mégkisebbet... Az egész plakáton az ű halvány arca vót, abba az orra, mint valami hegy, na azon meg a sasmadárnak két szárnya: a szemődök ráterülve. Ez vót a pince falán.

Temesváron, ezerkilencszáznyolcvankilenc december húsz, nem is tudom..., vagy valamivel később, vagy hamarább, mán nem tudnám megmondani. Hazudni meg nem akarok.

---

* Részlet a szerző „Aki a himnuszban benne vót” (A Szekusok) című, megjelent előtt álló „naiv regény”-éből. A vallomást magnóról jegyezték be.

¹ Kárpátok sasmadara (rom.).

² Rövidítve Nicolae Ceaușescu neve (utcai); váltakozik a Csao-val, mely egyben célzás a Mao-ra is, és a Csaus-sal, mely törökül szultáni szolgát jelent, esetleg testőrt.

Ez Transzilvániába vót, azon Erdélybe, Siebenbürgenbe, ahogy a német mondja, melyért annyi román és magyar, és német és szerb és szlovák és zsidó és cigány és ki tudja kifélék vére elfolyt mán annyiszor... Akkor vót ez, a forradalom idején. Romániába... Hogy szavam ne felejtsem.

2.

Na ez a temesvári pince, szakasztott alkimista műhely, amelyet én a régi könyvekben is láttam a magyar papék padlásán, mikor még feljártam oda. Sihederként. Vagy olyan vót, inkább, mint egy *Morga*.³ Hullaház. A plafonon drótketreces villanykörte, mint valami akasztott kutyafej szájkosárral. Hanem a hullák közt egy-egy patkány elsírül, farkuk, mint a fekete retek. Még érdes vót, kopott, pikkelyes... A hullák anyaszülten, mint a madzagos sonka: szegesdróttal vót kötve sódaruk. A tőtöttkáposztás agyagfazék, dróthálóval, ez jut róla eszembe. Meg mintha füstölőbe a pucér kolbászok felakasztva. A férfiak izéje. Lógott a lábuk, ujjuk lefelé, ahogy a stukák vagy a héja zuhan a földre meredeken repülve. Az egyik nő mejje félig levágva vót. Eszembe jutott: mikor gyermekkoromba marhatógy vót a gulyáslevesbe, kockára vágva... A sárgásfehér spongya, likacsos... Ökrendezeni kezdtem. Annak a másiknak két szeme odvába két gyertya égett, beledöfve, mint valami friss sírhantha halottak napján. A koponyából állt ki. Világítson a vakság. Egy satuba fogott kéznek darabja. Egy ujjperc. Kínzópince vót ez. Rácsos ablakán át láthattad egy-egy kölyök havas bakkancsát. Vagy hó se vót, én mán nem is tudom, olyan rég vót. Szóval szánkót húztak, vagy kisszekeret, rajta nyamvadt fenyőcske. Karácsony táján. Friss vót az idő.

3.

Delán ales odabökött a plakátra:

— Nem bánom, ki mit gondol Kárpátnak Vulturjáról, de a feladat feladat. Mindent néki köszönhetünk, testvérek — tán még könnyet is morzsolts dühébe.

— Meg kell őket rettenteni! Kezdenek elpimaszkodni! Ne kíméljétek őket, ők se kímélnék titeket. A lábatoknál fogva akasztanak fel, mint ötvenhatban a magyar kommunistákat! Szekus vagy! Te is! Te is! Szekusok vagytok. Szekuristák. Ez a szó egy fogalom. Bejárja egész Kelet-Európát, a világot. Legyetek rá büszkék! Jonika, Kovácsu és ti többiek, akik fiatalabbak vagytok... A történelembe fennmarad a nevetek, mint Stefán csel Máre vagy Vlad Cepes hős katonáinak! Testőreinek! Vagy Ávrám Jánku hős legényeinek!⁴

Itt megállt a szónoklatba, mert épp akkor ment el egy fiú szánkóval, karácsonyfával. A csukájából kapca lógott ki. Erről a kölyökről — ha az vót — *innen* nézve nem tudhatta senki, hogy szőke vagy barna... Ha csak a

³ Francia—román (morgue).

⁴ A román történelem híres személyiségei, a régi fejedelemségekben és Erdélyben.

kapcája izzadtságát nem viszik laborba, mer ugye, aszongyák, más a szőke, a barna, a veres vagy más a fekete izzadtsága...

Delán, a szekus alezredes tovább beszélt. Zömök ember vót, kicsit cigányos képű. Hadart és néha nevetgélt is hozzá. De most nem.

— Jalta el akarja árulni Nagy Romániát, a nagy antant, be akar húzni bennünket a csőbe. A szomszédország, a magyar támadni akar! De Kárpát Vulturja átlát a szitán! Erdélyért az utolsó csepp véréünkig. A román és kommunista Erdélyért! — tette hozzá gyorsan Delán. — Az oroszok és most már az amerikaiak is egyformán ellenségeink... De a világ előbb-utóbb rájön, nem rángathatja dróton két nagyhatalom a földgolyó egészét... Kárpátnak Vulturja ezt is tudja. Az *Elvtárs*.

Mán a hangja rekedt vót, mikor ordítani kezdett:

— Nem igaz, hogy a Sas szökik! Az ellenség ajjas hazugsága! Rátették a kezüket egy-két rádióra, s aszongyák, megszökött Kárpátnak Vulturja és a Vulturajká! Mondom: a Sas nem szökik soha! Csak azér mongyák, hogy ti megrettenjete, hogy nincsen vezér! De vezér van! Éjjen a Kondukátor!

— Éljen! — mormolták a szekusok a pincébe.

— A Kárpátnak Vulturja meg fog érkezni a felmentő sereggel! Le fog sújtani azokra, akik a hadseregből áruló módon az ellenség oldalára állnak! Nem kell csüggedni: mellettünk áll a hatalmas Kína, amék mán lecsapott a szocializmus ellenségeire! Kárpátnak Vulturja, az *Elvtárs* megszerzi nekünk a népek barátságát! Hazánk integritása megmarad!

És megint a plakát felé mutatott, némiképp áhítattal, mintha valóba, még ebbe a kínzópincébe is itt vóna jelen Kárpátnak Vulturja.

De az is lehet, hogy valóba ott vót...

Na aszonta:

— Ránk azt kiabájják, a román politika az utóbbi időben kezd *elalbánosodni, elkínaiasodni*. De hadd mondják: a kutya ugat, a karaván halad. Fiaim! Ti nem szalmabábukon próbáljátok ki a szuronyok erejét, mint rég a katonák! Ti igazi ellenségen méritek le a tudást! Ez néktek megadatott... vigyázzatok! Ellenségeitek jobban megkínoznának benneteket. Hát vagy tik, vagy ók! Más választás nincsen!

Akkor egy asszonyt hoztak be, egy fiatalabbat. Csúf egy szája vót.

— Na, izéljete meg gyorsan... — nem így mondta, rusnyábbul. — Oszt eresszete a nagy francba... Na, izéljete mán meg! — Még kapkodta is fel, mint bikaingerlő táncba a spanyol Donna szokta a szoknyája szélit, jó libegősre, mintha a szélével parazsat szítta.

Nem tudta se Kovácsu ott, se Jonika, se a többi, mit vétett tulajdonképpen ez az asszony. Később az egyik megsúgta: letépte a plakátot: „Látnálak kitömve, szertárba, Kárpátnak Vulturja!” És bevitte a suliba a plakátot, hogy a szertárba kitegye a kitömött sas mellé, mer iskolai takarítónő volt ez. Na ezen bukott le.

— Te fark, engedj, te impotens fark! — itt meg azt kiabálta.

Aztán mikor mán pucér volt, Delán *gumibotot* nyomott a... a *peckébe*,⁵ na hogy mondjam. Még viccelődtek is: na ez is csak gumival engedi magát, fél az *édc*-től, amit másképp igen titkolt a szeku: ez egészséges Románia!

⁵ Itt tulajdonképpen a *csikló* az egész női nemi szerv helyett áll; résszel megnevezett egész, vagyis itt *ad hoc* s rögtönzött nyelvi (költői) alakzat, szinekdoché előbeszédben: épp itt és most.

És az asszony közbe sikítózva tovább szidta-átkozta a parancsnokot, az meg tovább nyomkodta a gumibotját; na mindkettő emberére talált, egyik se hagyta abba.

— Csúnya szókat használsz? — ezt kérdezte tőle az ales.

Ügyláccik, a csúnya szókra kényes vót a parancsnok, ezt látták mán máskor is. Tulajdonképp Delán apja valahán falusi sertéskupec vót, vagy mi, de ő paraszt származásának mondta magát. *Optimiu Delán*. Így hívták az alest. Nem *Szeptimiu*, nem Ovidiu, hanem Optimiu, nem tudom, miért. Erre jegyezte meg egy rosszmájú magyar — sok ilyen van —, tán Ombodinak hívták, hogy „Jaj annak a népnek, amébbe még a derék fűszeres, a pék, a hal-sütő meg a borbély, de a földtúró prosztó is római hadvezérek, császárok nevét viseli.” Mintha náluk nem lett vón elég Árpád, Csaba, meg Atilla, ugyi... Na szóval, tényleg vót olyan falu a környéken, hogy ott minden negyediket Trájánnak hívták, minden harmadikat Juliunak, ugyi, Trájánról meg Juliusz Cézáról, de hát a franciáknál is van elég Oguszt, ilyesmi, hogy Szajnáat rekeszthecc vele. Így is mondták gúnyosan az ilyen falukra: római láger, vagy latin rezervátul⁶. A vének aszonták: ide tán császárokat számúztak valahán... azok keresztelték a népet, hogy a magjok ki ne vesszen. Szóval a római birodalom rezervátumát akarta Csaus — állítólag ő török — itt megépíteni. A kommonista római birodalmat. Hát az ales se adta lejjebb.

Na ez vót Optimiu Delán.

— Gyere Jonika, segítcs! — szólt oda a hadnagynak az ales.

— Mánis hozom a vizet... — futott ki a vederrel Jonika a szomszéd feljáróhoz. Mikor kiért, megtörölte verejtékes homlokát. Úgy hítták ők ezt a módszert: *a fellocsolás embersége*. Mikor valamilyen ürüggyel kibújtak a parancs alól, nem kínoztak, hanem mingyár vizér tüsténkedtek, vagy nagy lihegve buzgón szerszámokat hoztak... Mint a műtösök... elvégre mégse ők operálnak, ők csak a szikét nyújtják. Hát nem övék a felelősség, ha a beteg feldobja a talpát.

Delán Kovácsunak adta, aki kicsit férefordított fejjel kikapta a gumibotot, de azt mán többet nem „tunkolta”, mer ők így monták, hanem rávágott a nő sódarára, aki mán ájult is vót.

Jonika meg a másik pincelukba a csapnál eresztette a vizet, lassan, tartson minél tovább.

— Fel kell locsolni! Hun az a Jonika? — kérdezte Delán.

— Megyek utána! — kapott a szón Kovácsu.

Most mán ketten eresztették, még lassabban — a kettőhöz arányos lassúsággal — a vizet. Olyan prosztatás vénember-pisilősen. Alig csurrant-csep-pent. Ó, húzni a munkát, megtanulta: itt az a világ. Aszonták: Új Bizánc, Csaus meg „balkángyöngye”, mint valami óbor.

Ekkor nagy zajongással, lövöldözve valami forradalmárok törtek a Delának pincéjébe.

Delánon kívül még vót ott három kis-szekus, azokat ott, helybe agyonlőtték... mert a lőfegyverük ezeknek le vót téve, ugyi, a kínzás miatt. Ingujjra, máskor trikóra vetkőztek, mint dagasztáskor a pékek.

Na ezeket mondom, lelőtték: az iskolai takarítónét, meg egy másik embert, akin látszott, hogy még éppég szuszog — felvitték a lépcsón. Delánt ki-

⁶ Rezervátum (rom).

hurcolták az udvarra. Ott szó nélkül — de így, ahogy mondom — felkötötték egy régimódi, otffelejttett lámpaoszlopra, szóval nagyon fegyelmezetten. Mint akik meg akarják mutatni a szekusoknak, mink nem káromoljuk közbe az istent. Indultak tovább, de közülük egy, mintha csak megtetszett vóna néki az alezredes nyelve, visszalépett, a bicsakkal levágott belőle egy fecnit, aztán szinte akkurátusan egy zsebkendőbe tette... Még gőzölgött a hidegbe... mint mikor a sülttökáros asszonyok örömmel fellibbentik a vászonkendőt a párolgó, parázs bécsitökrül...

Meglehet, hogy hadi szuvenírnek vitte, ezek közt is vannak szadista állatok. Hát szákmánynak vagy mi. Valami jelezze, valami tanújel, ugyi, hogy ők ott jártak és ezt és ezt csinálták. Különbén ki hinne a sok hazudozó forradalmi Műnkauzen⁷ bárónak... Na ez vót a trófeája, mint Kárpát Vulturjának a sok aggancs, vagy a barna medve bőre... Pedig, ugyi, ez a *másik táborba* tartozott. Ezt a jelenetet Jonika meg Kovácsu megdermedve a veder mellett, a pince egy fentebbi kis ablakából lesték.

— Menni kell — mondta Kovácsu —, el kell innét szökni.

— Mi még nem öltünk embert... — ezt mondta Jonika.

— Míg megmagyarázod nekik, hogy mi csak kínoztunk, mán rég felkötöttek. Még statárium se lesz, csak lincs...

— Én épp vizet hoztam...

— *Most épp*... a fellocsolás embersége, mi? Ne röhögtesd magad.

— De hát a Delán parancsára lett elkövetve...

— Delán halott. A többi is. A takarítónő, meg az a másik él. Felismerhetnek... — mondta Kovácsu, egészen izgatott vót.

— De mi tudjuk egymásról, hogy nem öltünk. Tanúk vagyunk... — makacskodott Jonika és fehér vót az arca. — Ha maradunk, most mán ölni kell, vagy minket ölnek! Most mán ide vagy oda kell állni, nem ússzuk meg. Oda meg nem kellünk...

— Szökni kell, én jobbra, te balra... de ezér tuggyunk egymásról... ha valamék bajba kerülne... tanúskodjon... CSAK AMÍG A LINCSELÉS TART, ÉRTED? Aztán hazajövünk. A bíróságtól mi mán nem félünk!

— Akkor szökjünk együtt! — mondta Jonika. — Együtt kell szökni... Te csábítóttál ide a szekuhoz..., hogy nem tudtam a gyalogosoknál maradni!

— Vagy a gyárba a hegesztésnél inkább, mi? — dühöngött Kovácsu és grabancán ragadta.

Na szóval, szó szót követett. Végül megegyeztek, hogy találkoznak a város szélén, s onnan neki a határnak. Át Magyarországra. Mert ott Kovácsunak több rokona is vót, az első mingyán egy határszéli magyar kisközségbe. De előbb ki-ki hazamegy egy félórára az övéihez. Kovácsu nőtlen, csak az anyja élt mán. Jonikának vót egy neje: Marióra, meg egy kislfia, hároméves, a Petrika.

Még láttak az utcán is egy-egy plakátot a Kárpát Vulturjával. Na ez egy végzetes plakát vót. Helyi kezdeményezés! Első nap bocsátották ki, olyan lesz, mint a ritka bélyeg eccer. Gyűjtő embereknek. Van ilyen a történelemben... Nem hiába firkálta össze a népség, meg letépte, lepisilte, uram bocsá, szarral is bekenték a száját. A feleségének, Elenának is. Ő vót a *Vulturajká*, vagyis hát *Sas Naccsád*.

⁷ Münchenhausen.

Mintha magyarul aszondanám bemutatkozva: Doktor Sas és Doktor Sasné. De ez már egy másik plakát lenne, nem keverek szezont fazonnal.

4.

Kovácsut ismerték a granicsárok, hogyne ismerték vóna. Nagyon is jól. Nem csak szerb, de magyar szökevényeket is hányszor hallgatott ki, mer ugye az egy olyan megye, amék ezen felől Szerbiával meg magyarral is határos. Hát, ahogy Delán monta: a Bánság két csecsbül szopja a revizionizmus tejit: Titóéktől meg Nagy Imrééktől is. Hát csuda, ha fellázadt?!

Nahát: ki szökevényeket hallgatott ki, itt most maga is szökevény lett, itten...

— Körül kell néztek a határon, nehogy a magyar katonatestvérek begyűjjenek, kihasználva a felfordulást... — mondta izgatottan a határőr tisztnek, sebbel-lobbal megjelenve, miután Pécskánál a Maroson túlra került. Mert — ahogy sejtem — valahol Nagylak és Battonya közt akart átmenni Makó felé. A sűrű pontokat kikerülve.

A határőr tiszt, mivel mindig csengett a telefonja, az egyik kiskatonának szólt oda:

— Menj, segíts a főhadnagy elvtársnak.

S már rohant is, mert megint csörgött a fekete vekker.

Útközbe Kovácsu hiába monta többször is a katonának.

— Majd én elboldogulok, menjél csak vissza nyugottan, ott nagyobb szükség lehet rád... veszélyes portya ám ez...

A kiskatona csak hallgatott, le-lemaradozva, de csak ment a nyomába.

— Azt mondtam, menjél nyugottan vissza.

— Hát a parancs... — nyögte ki amaz.

És csak ment tovább vele.

Kovácsu majdnem szétrobbant. Itt már le kellett hasaljon, ami a kiskatonának egyből gyanús lett.

— Mér hasal le, a magyarok ösmernek minket.

— De én civilbe vagyok — s köpkögte a sarat, ami a szájába ment, már ettől is ingerült lett.

— Hát én itt vagyok maga mellett... — mondta ez az ifjú.

Kovácsu maga mellé rántotta a katonát.

— Nem érted? Meg kell figyelni őket, nehogy átdobják az embereiket. A határ sérthetetlen... de ezek most kihasználnák... Ezeknek Trianon óta, Párizs óta Erdélyre fáj a foguk...

A kiskatona csak hallgatott.

— Mér hallgacc? Beszélj!

— Menjünk vissza... — nyöszörögte. — Nehogy baj legyen. — Valamit nagyon érzett...

— Nem lehet! Meg kell figyelni őket. Hun a legjobb szökési pont, te biztos tudod... Az *optimális szökési pont*, hallod?

— Minek az? — nyögte a fiú, mert Kovácsu egyre jobban szorította a karját. Egy kis tejfelesszájú, szöke majom vót ez, anyja pendelyétül alig gyűtt el, a trafikba kell küdeni az ilyet, bagóér, nem a határra... na.

— Maga maraggyon, én visszamegyek... — hajtogatta a gyerek.

De Kovácsu arra gondolt, ez majd mindent elmond, és köröztetni fogják, még odaát is.

Rábámult, majd azt mondta.

— Nem akarsz átszökni? Szökj át, megengedem... Mutasd meg az optimális pontot... — hát mán csak ez érdekelte ekkor ezt az embert.

A kiskatona szeme olyan lett, mint a kutyaé a pecér hurokjába.

— Nem akarok én szökni, ne biztasson! — hát félt a beugratástul, ugyi, és mán állt vóna is fel, de Kovácsu tisztán látta, így nem megy semmire.

Szóval megfogta a fiút, nyomta lefele, az meg az istennek se, csak fel, mint aki kísérti a sorsot, nem engedelmeskedve Kovácsunak, aki azt mo-rogta:

— Mutasd meg, te, mutasd meg...

— Nem, nem... — és állt vóna fel, megint csak fel, induljon vissza, és Kovácsunak nem kellett mást tenni, mint a kezére hallgatni, nem is kellett gondolkodni semmit. Tán le se tudta vóna fejteni saját ujját a kiskatona nyakáru, mert *tán görcsöt kapott rajta, ő legalábbis, mintha azt érezte vóna, ahogy dulakodtak.*

Mintha egygé vált vóna a Kovácsu kezének, ujjának húsa-csontja a kiskatona nyakának csontjával-húsával, mintha összenőtt vóna, mint a szíami ikreké. Úgy mozgott Kovácsu, mint a dagasztó, a vállából, a hátából jobban mondva, onnan ment ereje, súlya lefele, aminek nem parancsolt, mer a fejébe nem vót semmi gondolat, semmi ész, csak akarat és pánik.

Na de a regényíró, ugyi, csak azt tudhattya, amit látott-hallott, kigondolt vagy másoktól olvasott, meg még amennyit a maga lelkibül ösmer. Hát hogy írja le, mi történt? Tán megengedi Isten, hogy elmongya, a gyilkos lelkibe mi történt? Tán erőt ad hozzá?

Mer én nem hiszek abba, amit a regényírók csinálnak, ugyi, hogy hideg hangon elmongyák, mintha boncolóorvosok vónának vagy rajzolók. Hát úk nem emberek? Nem az ú lelkük üvegín át láttyák azt a dógot, mint egy ablakon. Az ablak meg homályos, vagy még a tükör is, mer rálehel az ember, meg jár a gőz a fürdőbe, konyhába. A pára nem engedi, hogy tiszta legyen az üveg, a tükör se. A lélek párája, ami száll, miközbe beszélünk. A nyelvünk szava az üveg, s az csak párás lehet a szájalomtul mások meg önmagunk iránt. Hát akkor csak kacérkodunk mink a közömbös rajzolással!

De hogy mi esett meg Kovácsu lelkibe akkor és ottan, csak gondolom, mer csak gondolhatom.

Olyan lehetett ez, mint ahogy én jártam eccer kisgyerekkoromba. Azér mán nagyobbacska vótam. Ettem. Rágtam egy húsos hosszukó szalonnaszéletet, s közbe mán kezdtem is nyelni, mán rágás közbe. A nyelésem, a nyá-lam húzta vóna befelé a gigámba, a gyomromba, a rágás meg tartotta vóna vissza a számba. Mondom, mán negyedét, tán felét is lenyeltem a szeletnek, s a többi meg a fogam közt vót. Na de a mócsingos szalonnadarabot nem tuttam elharapni, hogy kettőbe nyeljem le. Egybe meg nem ment. Nagyon megijedtem, hogy megfulladok, ettül mégjobban elszorult a torkom, és még erősebb lett nyelés, az erőlködés... Ez vót az a nagy helyzet, ugyi, mikor *se köpni, se nyelni*. Se elharapni s lenyelni, se kiköpni nem tudtam a szalon-nát. És akkor ijedtembe nagyon hosszúnak, sokkal hosszabbnak képzeltem azt a szeletet, mint amilyen a valóságba vót, mintha lett vóna tán egy fél-méter is, *gondolatba*... Akkor anyám látta, hogy csorog a könnyem, ökre-

dezek, s ujjával bénnyúlt, szétfeszítve állkapcámat és kirántotta a szalonnát. Én meg okádtam. Csak akkor láttam: milyen kicsinyke szalonnadarab!

Ezen múlt, ezen a picinkén minden, akár egy halszálkán az élet.

Anyám a véres ujját csak áztatta, mer tán megharaptam vagy megsértettem fogammal, és közbe a másik kezével fejemet simogatta, nyugodjak meg.

Tán Kovácsu is így járt, mint én a szalonnával, mer nem hinném, hogy akarta!

Hátából erőlködött, mondom, mint a pékek, mán csak a tehetetlenség súlya is vitte, csak a keze akart mán valamit, csak a keze, az ujjai... Ritmusba vót, mint a hajnali pékek a teknő felett, ahogy sokszor látta, mikor télen kora reggel ment az iskolába, s elhaladt kirakatuk előtt. Dagasztottak akkor a pékek... tán másodszorra, mer sült a legelső kenyér...

De Kovácsunak nem vót kicsoda kivegye szájából a szalonnát. Nem tudta elharapni se. Kiköpni se. Hát le kellett nyelni *egészbe*, még felsértette torkát a nyelés, az érdes szalonna-hús.

Ott fekütt a kiskatona meredten.

S akkor arra gondolt, tán ki is nyögte: begörccsölt az ujjam. Tán igaz vót vagy csak védekezésből monta? De hát nem hallotta senki... Vagy tán istennek mondta?

Te jó egy atyáúristen! Mit tettél, Kovácsu?

Mikor kicsit magához tért, meglátta, egy fehér valami lóg ki a kiskatona zsebébül. Egy levélboríték, címezéssel: „Szoldatuluj⁸ Zoltán Kovács”.⁸

Tán az anyja, apja írta, a kedvese... Na egy *névrokon*! Na erre Kovácsu nem azt gondolta magába, hogy „Uramisten, ez is magyar vót”, hanem azt: „Hálistennek, magyar vót, *csak magyar.*” Mer ugyi, akkor nincs nacionalizmus vádja, akkor könnyebb a dolog. Mer hát keressük a csirkumsztancát,⁹ még a bűn előtt, közbe és után, ugyi, s tán még születés előtt is, anyánk hasába. Eztet még az bolond Ombodi doktor is monta, ott az ideg- és elmén.

Eccer még elsuttogta Kovácsu, hogy:

— Az utósó pillanatba, az úristenit a fejemnek, az utósó pillanatba... — Ez alatt aztat értette, hogy eddig megmenekült az emberöléstől és ímé mostan megfojtott egy valakit. Min'ha csak Isten rendelése lett vóna. Ő nem kapta olcsón a szökést, mint sokan mások ebbe a kurva mindenségbe.

Nahát lehet, ilyen beteg lelke vót ennek a Kovácsunak, ugyi, nem mint Jonikának, tán örökölte magyar annyátul, valakitül, mer ugyi, a génekebe meg van írva minden mán jóelőre, mint a Szent Írásba.

Ezt tette hát ez a Bendegúz, aki a magyar himnuszba is benne vót s tán ű nem is vagy alig tudott rulla. Hásze alig járt az magyar oskolába s ott különbe se tanulta a himnuszt. Legalább nem fáj a feje.

Na szóval: megnézte még egyszer kutyafuttába, meghótt-e tényleg, de ezt mán úgy, mint aki praktizál, mán abbahagyta a lelkifurdalást és szedte a sátorfát hát gyorsan... Persze a magyar orgánoknál¹⁰ odaát nem jelentkezett, nehogy túl sokat faggassák, s nehogy mán köröznék a románok. Így a falusi rokot is kikerülte.

Egyenesen Pestnek indult akkor.

⁸ Honvédnak (rom.).

⁹ Circumstanța atenunanta — enyhítő körülmény (rom.).

¹⁰ Szerveknél (rom.).

Egy hosszú, nagyon hosszú tanterembe ment Jonika. A padsorok rendbe, mint a vetés egy határtalan határba. Csak épp madárhang nem vót felette az égen, mert az a mennyezet vót, ám a falon, kétódalt madárkák képe: rajzok latin névvel. És térképek... Nagy Románia... olyan hosszú fal vót, hogy a térképek egymás mellett, és a madarak képe is e határos határtalanba nyúltak. Csak ment, ment előre Jonika, olyan dobogó kíméletlen csizmával, mint ama buldózeresek egykor, akiket aztán viszont láthatott abba a diliházba. Hiába szedte egyre gyorsabban a lábát, a padok, az üres padok, mintha nem fogytak, hanem mintha egyre szaporodtak vóna. És mintha a dózer motorjának hangja is hallatszott vóna. Recsegték a padok. „Az iskolánkat ne!” — hallott egy hangot valahonnan magyarul. De aztán kitisztult minden. Ismét az üres, iszonytatóan üres padsorok. „Egy kihalt nép iskolái... — súgta babonásan egy hang megintcsak valahonnan. Erre Jonika a hang irányába ment dühödten, fogait is csikorgatva. És mintha csuda történt... A padsorok kezdtek fogyadozni: *látszott a Vég*. A legutolsó padban vacogva, dideregve az iskola igazgatója ült, ajka lila vót, mint az első tavaszi ibolyák. Még szinte hallottad, ahogy a cigánylányok kiabálják Bukarest szívébe egy sarkon... egy régi-régi villanyóra alatt.

— Vijarele! Violetele! Violetele!¹¹ — és elnyújtva mondták, egyre mondták, egészen vékony hangon, szinte sivítózva, mintha kéjmámorba panaszkodnának valami űket ért erőszakról, mintha épp valaki kanolná űket, de űk nem is akarják, de akarják is, fele-fele, mer még ráadásul a *violenca*, ugyi, románul erőszakot jelent... Mintha minden virágárus lány kiabálása megannyi szerelmi kiáltozás lenne az utcasarkokon, mint egy köerdőbe a cifra-réklis madaraknál. Itt a csatornák mellett, a kapualjakba, hogy visszaverje az öblös kapuk mélye, s a lépcsőkön megálljon e hangra egy gyerek, kezében brinzás¹² lapótyával, prelátás¹³ ócska kabátba, megállna ott a lépcsők tetején vagy alján — titkokat szimatolva.

Vót lány, aki kosarából úgy kínálta virágját, hogy azt szinte az öliben tartotta, és mintha az ölit is előre nyomta vón kínálólá, de ha nem vettél, vissza is húzta dacolólá... vót aki csak ment utánad, nem hagyta magát levakarni... Egyre jobban hozzád tapadt, mintha csak hozzád is tartozna, belé is karolhattál volna. Ha megnyerte, hadd vigye. Tán úgy dörzsölődött hozzád, mint egy-egy borbélylány vagy fodrászlány, aki inkább ártatlanul érinti hozzád térgyit, míg hajszálad esője hull, de ez a túl sok ártatlanság, ez a túl sok érzéketlenség átvillanyozik rajtad: *hátha nem is ártatlan semmi ebbe a teremtsébe!* Hátha nem szakmai bivalybűr van rajta, mint mikor a nővér gyün a kacsával s aszongya a kórházba: na tata, ide azt a núdlit! Oszt nem szégyelli a magatehetetlen vénnel, akár egy fejőnő se az istállóba, mer neki ez az egy darab mócsing vagy ín vagy húsgombóc, még annyi se, mintha poshatt csorbába¹⁴ lenne. Szakmai fakép a pofája, szakmai szaruréteg nőtt a bőrön meg a lelkeken, a szavakban... De hátha mégse, hátha... Hun az a habkő, hogy levakarja, már alatta sajog a bűr!

¹¹ Ibolyát! (Tkp. ibolyákat; rom.)

¹² Túrós (rom.).

¹³ Ponyva (rom.) — itt nyilván viharkabátfélét jelent.

¹⁴ Török, görög, orosz, román etc. étel, zöldséggel savanyított leves, néha hússal (török eredetű szó).

Na ez a lila szín, ez a lila az ajkán a direktornak eztet az emléket mind behozta Jonikának, én úgy gondolom itt s most.

Jonika pedig akkor s ott szekus uniformisba megállt előtte.

— Direktor elvtárs...

Nem is kellett többet mondani, a szerencsétlen kopaszodó ember, ki mindig verejtékezett, kövér arcrul kövér cseppekkel, ő magától nyögte mán, mint egy siralmas, eminens tanuló...

— Én nem... hanem... — de Jonika nem hagyta, hogy ő legyen ama vízfolyás, aki hazudik.

— Ki tépte le, ki?

— Én nem... hanem az a...

— Szóval kicsoda? — most se hagyta Jonika befejezni, hanem hangja egyre csattanósabb, ijesztgetőbb lett. Ne kertejjünk: félelmetes, na.

Ombodi monta így: ezek a pasik olyanok, akik ha letépnek zászlójukat, azt a piros-sárga-kéket, az embert, aki lerántotta, éppúgy tépnek követtel, foszlányokra... ez az ifjú nép... na most Jonika ilyen arccal járta körül a embert, ki, mint a kocsonya, úgy remegett ebbe a véghetetlen tálba.

EZEKNEK KELL A VÉR-KVANTUM — mondta Ombodi mindig jósolva; egy egész népre értve, de ebbe nagyot hazudott.

— Ha nem adnak a kezükbe szekust, párttitkárt, a magyarokat fogják ölni, mert ami felhalmozódott bennük, a düh, azt ki kell tombolni, addig nem nyugszanak le... ERET KELL VÁGNI. És akkor meg inkább a kisebbségen vágják az eret. A vérszomjasok nem az övéik vérével csillapíttyák szomjúhózasukat. Mer ez olyan érzést adna nekik, mintha vérfertőzést követtek volna el... Anyjkkal, apjakkal, fivérükkel, nővérükkel ágyban. Az „övéket ölni”: mintha incesztus vóna, isten ellen vétek, hát inkább a gyűlölt idegent ölik... akit meg is gyaláznak, mint az idegen nőket... Az idegen katona győzelmén a korona, a habos taréj a szerelem: az ágybéli erőszak... — mondta ez a doktor a zsoldosokrul mindig, akár kicsoda zsebrák is lett vóna.

Csak akkor nyugszanak meg, ha VÉRT LÁTNAK, csak akkor, mer nem vót más törvény, amék őket kifárasza a büntetéssel, amék őket lehütse félelemmel. Nem ontották saját vérüket még eleget. Ombodi azt is mondta: a szekust s a bolsit megmenti, hogy a gyűlölet energiája a magyarok felé árad, nem feléjük. De még a pesti komcsiknak is szerencsájük, hogy a nép az erdélyiek sorsával van elfoglalva!

Na ilyeneket jósolt. Mindegy mi gyűtt be azóta, mi nem ütött be, az biztos, hogy hazudott, mer: *nem ilyenek vagyunk*.

Én csak eztet az egy érvet tudom: nem ilyenek vagyunk. Csak ezt az állítást. Aki hiszi hiszi, aki nem — nem.

Hát semmiféle *vér-kvantum*, *vér-fejadag* nem kell a forradalomba, meg a háborúkba, változások idején... nem... nem!

Ha nem is tudnám megmondani, miért nem.

Na: szóval Jonika nagyon vérszomjasan járta körül ezt a kövérkés embert, aki mindig megdézsmálta a tanulók konyháját, az internátusba, mer onnét élt s ezt tutta is a szeku, és zsarolta is véle, ez meg befűjt mindenkit, csak nézzék néki el a korrupciót. Minden magyar tanárt feladott ez. *De a román nem ilyen...* Ez megint csak *vadhajtás*, azt mondom! Fattyú-bütyök a fán, az egészséges nagy fa ágán-törzsén. Daganat, mint a Káncser.¹⁵

¹⁵ Cancer (lat.) — rák)

Jonika kigombolta kicsit a zubbonyát.

— Szóval? — és még hüvelykujját is beleakasztotta a kabátjába, a gomb mellé, ahogy látta valami képen. Ki festette azt s mikor? A jó isten a megmondhatója. Vagy tán valami albumba vót, amit tisztí vizsgakor kapott? Emlékbe?

Végre kinyöghette a hájas direktor.

— A szertárba... a magyar takarítóné... a szertárba... az tépte le a plakátot... az...

— Gyerünk! — kiáltotta Jonika. — Gyerünk!

És máris siettek végig a hosszú folyosókon, ez, mint egy *labarint*, és körös-körül mindenütt tablók. LA REVEDERE és utána az évszám, hogy mikor lesz a boldog viszontlátás. Az első érettségi találkozó...

Jonika hirtelen, mint egy nagyúr, oly szeszélyes ötlettel megállt az egyik tabló előtt, mint aki azt mondja: *én itélek nagy menetelésről és a hosszú pihenőkről...* A direktor ijetten cövekelte le. Mibe fog ez most belekötni? Jonika meg diadalmasan bökött a fényképekre, améken tejelesszájú fiúk, lányok mosolyogtak bátor öntudattal a jövőbe nézőn az inkább lesütött fejű tanárok között... Micsoda különbség, látták már? A diákok s a tanárok képei a tablón? Egy éber szemű diák azt mondhatná ezekre: hát én is ilyen rosszarcú leszek vajon? Vagy épp ilyen viharvert dalia? Érdemes-é koptatni a könyvet és padot?

Jonika mutatója triumfálva a levegőbe szúrt:

— Na majd ezek is hencegni fognak, ki mire vitte az elmúlt esztendőök alatt... — s gúnyosmód elhúzta a száját. — Utálok az érettségi találkozókat. Gyűlölöm!

— Megértem... megértem... — nyögte a kövér igazgató, hogy lojális legyen, mint egy friss tehénlepény a csizmatalp alatt. Engedékeny és szerte-fröccsenő.

Jonika folytatta:

— Eccer pincérnek ötözve tíz órát kellett nékem talpalni tiszt létemre, hogy egy ürgét megfigyejtek, egy diplomatát, akinek érettségi találkozója vót... — de tegyük hozzá: igaz, hogy nem diplomata vót, hanem csak vállalati főkönyvelő, de hát a megfigyelő rangja is nő a megfigyelttel, ugyi, így hát ezt mondta, és nagyot köpött a tabló felé. A direktor meg elfordította a fejét szemérmesen, mint a gyáva apa, mikor a zsoldosvezér épp szobára hurcolja a lányát. Tanári büszkeség, méltóság elúszott mán az évek meggátolt folyóin. Nevetni kellett néki is, ha szekusok, potentátok lecikizték a profesz-szorokat. Mer, ugyi, lenézték a szekusok őket, éppúgy libapásztorivadéknak tartották a sok pedagógust, mintha űk meg csupa dák hercegfik lettek vóna...

Na Jonikáék indultak a folyosón tovább.

A nagy szertár ajtaja előtt megálltak. Jonika éppúgy, mint a filmekbe, megfogta pisztolyát, *kibiztosította*, ódalra állt, a kilincset lenyomva bérúgta az ajtót.

Bent nem vót senki. Csak a szertár közepén egy felmosóröngy állt ott szerpentinesen, és egy veder víz jelezte, hogy a nő kiment valahová.

— Csak egy percre... — az ember szinte hallja az ilyenek védekező hangját, pedig ezt az illetőt még sose látta, mégis ki tuggya találni, *ahogy* mondja a szöveget, nyomja azt a sódert.

Meglökte az igazgatót, az menjen előre. Tán maga se tudta, de hajdani

direktorának a lelenbe, annak adott mostan vissza mindent azért, hogy megalázza eztet. Az egy Anton nevezetű vót. Oblemocsok tróger.

Mentek előre a kitömött állatok s mindenféle szerkentyűk között, mer együtt vót itt az egész földrajzi, anatómiai, természetrajzi, fizikai, kémiai szertár, mer kevés vót a tanterem. Egy csontváz állta úttjukat hirtelen, mint egy öreg fa egy kis pázsiton az erdőbe. Jonika még meghökölt bele. A direktor lelkébe tán pislákolat valami elégtétel: na ez is megretten valamitül, ami néki meg se kottyán. Ahogy a különbe gyáva orvos élvezi a vad katonák ökrendezéseit, akik látták, amint könyökig lötybölnek űk, a doktorok a vérbe... Mikor mán elfoglalták a klinikát. Így vót 45-be is a ruszkek idején... Ombodi aszonta: amikor a párfómós román kapitány begyűtt a kórházba nagy hangosan parancsolgatva, ő direkt élvezte, hogy az megretten, mikor ő egy reseszt kioperált egy suhanc combjából... A nagyhangú kapitány kitámolygott. Esendő hát a hős is. Hurrá! Győzött a doki.

Ezt is lehütötte a VÉR. Améeknek néha vasszaga van, mint a savanyú késnek.

Na ilyen elégtételek, vigaszok vannak a mi kis életünkbe... — motyogta Ombodi, akirül senki se tutta, hány éves, jobban titkolta, mint a vidéki primadonnának a Vig özvegy¹⁶ idején.

Na törtek a szertár dzsungelén át, mer vót itt zsúfoltság — a fal felé a direktor s Jonika. Igen, ott vót egy talapzaton, egy papírból készült sziklatáblán egy szirti sas kitömve. És mellette a falon odarajzszegezve egy tépelt plakát, rajta felirat: VULTURUL KÁRPÁCILOR. És mint pedzettem az elején, ez nem vót más a plakátokon, mint a *Kondukátor*. A vezető. Csaus. Ezt tépte le az utcán a nő s hozta ide, mint valami örült... Tán a diákokra akarta kenni, hogy legyen felhajtás. Isten tuggya! Provokáció? Úgy gondolta tán: hadd fíngassák csak meg a diákságot, lázaggyanak fel. Vagy tán gyűlölte őket e nő valamiér... mer sokat kellett dógozni? Vagy valamék pimaszkodott véle... tán meg is ízélte egy érettségiző? Vagy éppen, hogy nem akarta? Ezt tán sose tuggyuk meg ától cettig. Mostan kintrül vízrotyogás hallszott. Lehúzták valahun a vizet, majd léptek csattogtak, papucsos léptek a folyosón. Ők ketten a sas „sziklájához” lapultak. Belépett a takarítóné, szoknyáját felkötötte, s mosni kezdte a padlót. Jonika még nézte is az elég formás fenekit... valami ormótlan pamutbugyi vót rajta, mintha egy kincstári mosóné lett volna. Vagy a lelenházbul... Jonikának e bugyogótul egyből ismerős lett itt minden... Helyére került a világ. De maga is zavarba jött a saját bámulásátul s nehogy a direktor elcsípje eztet a villanásnyi vágyakozást, emléket, a szemibe az ő gyengeségét, annál harciasabban rohant előre.

— Állj fel! — és felrángatta a máris sikoltozó asszonyt, aki rémulten kitépte magát a tiszt kezébül s rohant a folyosóra. Csak úgy visszhangzott a régi magyar iskola, améket most tán Emineszkunak¹⁷ hittak. De ez nem biztos. Hát mi biztos itten, mán még a halál se... Látták a sok dózert a temetőbe...

— Menjen utánna az istenit, fusson, mert szétrugom! — lökte meg a kövér direktort, aki fújtatva, s amennyire tudott, eszeveszetten lendült a nő nyomába.

¹⁶ Neves operett (Lehár Ferenc; Franz Lehar).

¹⁷ Mihai Eminescu, a románok nemzeti költője, a legnagyobb romantikus poétájuk.

— Álljon meg, álljon meg! — szinte könyörgő vót a hangja.

Jonika közbe lefotózta a szirti sast és mellette a plakátot, mint korpusz deliktit.¹⁸ Hát világos. Ez a repedt kurva azt kívánja: ugyanígy legyen kitömve a szertárba a Kondukátor is. De ezt még ő, Jonika se merete volna így megfogalmazni. Ezért kellett a fénykép. Lássá, akinek szeme van. Ki-ki maga vonja le a konklúziót. Itt a bizonyíték.

Lassú léptek közeledtek. Jött vissza az igazgató, alig tudott szólni, kifutotta még a lelkét is.

— Eltűnt... elfutott...

— Az istenit... — és Jonika két istenes pofont kent le jobbról és balról a direktornak. — Ezt azért, mer nem jelentette idejébe. Seba! Elkapjuk. Gyerünk! — és ráfogta a pisztolyt.

A kövér, már idősödő ember arcán folyt a könny, így ereszkedett térdre Jonika előtt.

— Ne vigyen így, megláthat valamék bentlakó diák... — mondta, mer estére járt.

— A tekintélyed félted, ami nincsen, patkány! — kiáltott Jonika.

— Vagy a pedellus... meglát... az éngem utál...

Jonika azonba jól meglökte, szedje a lábát. Na így haladtak a folyosón a tablók alatt, ahun elég sokról éppeg az igazgató bámult a világba szinte gögösen.

Látta Jonika a pedellus és pedellusné arcát, amint a nájlönfüggöny mögül kikandikáltak ijedten és mégis kárörömmel. A függöny a hópelyhek rajzát mutatta, de mintha nagyítón át...

Hirtelen Jonika felugrott álmából. A pesti munkásszálló ágyán.

A pedellusék arca helyett vagy három ijesztően borostás szomszéd bámult a pofájába.

— Mi van románkám, rosszakat álmodunk, rosszakat álmodunk?

— Hát még ha értettük vóna a szövegít... — mondta kajánul az egyik.

A másik meg:

— Mesélte egy erdélyi menekült, egy Dunadeltás¹⁹... ott is a rabok álmukba *nyelveken beszéltek*... még az ötvenes évek derekán. Hát nem? A anya a gyerekihez anyanyelven szól. A lány, ha megkúrják, anyanyelvén annyát kiáltozza... Én már megfigyeltem... hát akkor mit akarnak ezek a szemetek? Ez a legmélyebb ösztönbe van... — így ez a nacionalista, legálábbis *hazafias csöves*.

Jonika felkászálódott. Reggel vót. Igen... később elfogták *mások* a takarítónét. S akkor jött a pince, a temesvári pince. És ő kiment a vederrel. Épp, mint a takarítóné, ahogy a veder mellé állt, akkor... A fellocsolás ember-sége... igen, igen...

Meg kell lelnie Kovácsut! Most már meg kell lelnie! Elő a főd alól is. Addig lesi, amíg meg nem láttya, le fogja szólítani, mint egy hőgyet. Amihez nem lett vóna mersze.

¹⁸ Bűnjel, bűntárgy (*lat.*).

¹⁹ Utalás az egykori kényszermunkatelepek hírhedt helyére (Duna deltája).